

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Занчука Олександра Степановича

на тему: **«Еколого-економічні основи інтегрованого планування розвитку**

землекористування територіальних громад»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 «Економіка»

з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Територія є надзвичайно важливим та обмеженим ресурсом, а її ефективне використання значною мірою впливає на суспільний розвиток. Просторове планування – це дії, що зосереджені на прийнятті рішень, пов'язаних з визначеною територією та розподілом діяльності щодо використання земель, а також спрямовані на використання земельних ресурсів у плановий і організований спосіб для задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь, забезпечуючи тим самим сталий розвиток.

Реалізація земельної реформи та реформи децентралізації в Україні передбачає формування спроможних громад та надає їм можливість управляти власними територіальними ресурсами. Саме завдяки розробленим стратегіям, концепціям та планам можливе ефективне використання земельних ресурсів та забезпечення якості середовища проживання, збереження культурної спадщини та задоволення потреб громади.

В свою чергу, посилення антропогенного впливу на земельні ресурси, вимагає пошуку нових методів удосконалення організації території, що дають змогу вивчити весь комплекс природно-географічних умов та сприятимуть усуненню екологічних проблем, гармонізації інтенсифікованого соціально-економічного розвитку та збереженню природних ландшафтів.

У зв'язку з цим, виникає необхідність переходу до інтегрованого планування землекористування, здатного забезпечити сталий розвиток територіальних громад з дотриманням принципу збалансованості державних, регіональних, громадських та приватних інтересів.

Відтак, вивчення теоретичних, методичних та практичних положень, які визначають еколого-економічні та інституційні засади інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад, є надзвичайно важливим, що свідчить про актуальність теми дисертаційної роботи О. С. Занчука.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації. Ознайомлення зі змістом і структурою дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що мета роботи, яка полягає в обґрунтуванні удосконалення теоретико-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад та його ефективності, досягнута. Викладені наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими, достовірними та аргументованими, оскільки базуються на використанні відповідних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, опрацьовано значну кількість вітчизняних та закордонних наукових праць щодо планування використання земель та оцінки його еколого-економічної ефективності, законів та підзаконних нормативно-правових актів України щодо регулювання земельних відносин, землеустрою тощо.

Структурно дисертація включає анотацію, зміст, теоретичну та методичну частину, результати експериментальних досліджень та їх аналіз, висновки та пропозиції, список використаних джерел та додатки. Анотація дисертації у достатньому обсязі висвітлює основні положення і висновки, що містяться у дисертації, відображає її структуру та логіку викладення матеріалу.

При виконанні дослідження здобувачем застосовано як загальноприйняті, так і спеціальні методичні підходи для вирішення поставлених завдань. Зокрема, абстрактно-логічний – для обґрунтування мети, завдань і висновків дослідження; монографічний – під час аналізу наявних наукових підходів щодо досліджуваної проблеми, нормативних документів, збірників статистичної інформації; статистичний – при узагальненні статистичних даних, оцінки тенденцій зміни структури землекористування територіальних громад; порівняльного аналізу – при вивченні та аналізі результатів соціологічного опитування щодо формування стратегічних цілей розвитку громади, дослідження показників економічної та

екологічної оцінки ефективності землекористування; економічного аналізу – для визначення ефективності планування розвитку землекористування територіальних громад; SWOT-аналіз - для стратегічного планування, оцінки поточного стану і розробки стратегії досягнення поставлених цілей, враховуючи як внутрішні фактори, так і зовнішні умови.

Дисертаційне дослідження складається із трьох розділів. Розділи дисертації логічно побудовані та змістовно наповнені. У першому розділі дисертаційної роботи *«Теоретико-методологічні основи інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад»* здобувачем розглянуто зарубіжний досвід планування розвитку землекористування територіальних громад (с. 26-39); теоретичні засади інституціонального середовища інтегрованого планування розвитку землекористування (с. 40-55); методологічно-методичні основи інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад (с. 55-75). Опрацювання та критичне осмислення теоретичних та методичних підходів дали можливість дисертанту дійти висновку, що інтегроване планування розвитку землекористування базується на комплексному підході, який враховує економічні, екологічні та соціальні аспекти. При цьому, важлива роль відводиться ландшафтному плануванню розвитку землекористування, зонуванню земель та участі громадськості в обговоренні та прийнятті планувальних рішень. Також запропоновано схему етапів методологічного процесу інтегрованого планування розвитку землекористування територіальної громади, яка включає етапи: інвентаризаційний, оціночний, розробки цілей категорій земель для територіального розвитку, інтегрованої концепції цілей територіального розвитку землекористування, основних дій і пріоритетних напрямів розвитку землекористування.

У другому розділі *«Оцінка стану планування розвитку землекористування територіальних громад у Львівській області»* автором досліджено територіальний земельний устрій та природно-ресурсний потенціал Львівської області (с. 78-94); інституціональний аспект проблем еколого-економічних основ

інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад (с. 94-107); оцінка стану планування еколого-рекреаційного каркасу системи землекористування (с. 108-122). У результаті проведеного аналізу дисертантом встановлено, що територіальний розвиток землекористування області характеризується суттєвими соціально-економічними відмінностями у просторовому розвитку та різноманітності природно-ресурсного потенціалу. Також обґрунтовано ключові складові інтегрованого підходу до формування моделі землекористування, яка поєднує природоохоронну та рекреаційну функції, є результатом еколого-функціонального та рекреаційного зонування.

У третьому розділі «Удосконалення еколого-економічної ефективності інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад» здобувачем представлено інтегроване планування розвитку землекористування територіальних утворень методом територіального зонування земель (с. 124-133); особливості інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад у різних природно-економічних регіональних зонах (с. 134-159); методичні засади оцінки еколого-економічної ефективності інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад (с. 160-172). З метою відображення відмінностей між територіальними утвореннями за природно-ресурсним та земельним потенціалами й іншими характеристиками, автором було проведено оцінку ефективності інтегрованого планування розвитку землекористування. Зокрема, запропоновано використовувати інтегрований показник ефективності землекористування територіальних громад. Результатом дослідження є апробація цього методичного підходу на модельних територіальних утвореннях. В ході моделювання було визначено показники їхнього розвитку, які об'єднано у природничу, економічну, соціальну та управлінську групи. Для здійснення оцінки ефективності запропонованих планувальних рішень розвитку землекористування, автором розраховано екологічні, економічні, соціальний індикатори на час розроблення проекту та за проектом запланованих заходів для визначення інтегрального індексу планувальних рішень (Іінт.пл.) щодо розвитку землекористування, в

тому числі збалансованого розвитку землекористування в межах територіальних громад. Авторські розрахунки свідчать, що величина інтегрального індексу планувальних рішень (Інт.пл.) щодо розвитку землекористування перевищує одиницю, що підтверджує ефективність запропонованих заходів.

Достовірність результатів і новизна досліджень. Результати дисертаційної роботи відзначається високим рівнем достовірності та обґрунтованості з огляду на те, що при опрацюванні значних статистичних та фактологічних даних здобувач використовував офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державного підприємства «Центр державного земельного кадастру».

Результати дисертаційної роботи містять наукову новизну, яка полягає у розробленні теоретичних, методичних та практичних положень, які визначають еколого-економічні та інституційні засади інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад.

Автором вперше запропоновано інтеграційну систему ландшафтно-землевпорядного планування, шляхом формування еколого-рекреаційного каркасу з підпорядкованими одиницями природних і рекреаційних ресурсів, що базується на типах (підтипах) землекористування для забезпечення їх раціонального та ефективного функціонування.

Дисертантом удосконалено критерії й показники формування модельних територіальних об'єднаних громад, які охоплюють: екологічні, соціальні, економічні, вартісні та показники площ, а також методичний підхід визначення інтегрального індексу (Інт) для оцінки планувальних рішень щодо розвитку землекористування.

Окрім цього, набула подальшого розвитку методологія об'єднання природних територій і територій залучення туристів із наявною інфраструктурою для формування еколого-рекреаційного каркасу системи землекористування на відповідних територіях для підвищення ефективності використання наявних рекреаційних зон.

Також науково обґрунтовано методичні підходи оцінки ефективності заходів інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад, які передбачають оцінку екологічної, економічної та соціальної ефективності землекористування за наявного та проєктного використання земель.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження пов'язане з науковою темою 38.00.03.02.П. «Наукові основи просторового планування розвитку сільських територій у процесі землеустрою» (номер державної реєстрації 0121U108435), виконуваної в Інституті землекористування Національної академії аграрних наук.

Дисертаційна робота є складовою тематики науково-дослідної роботи «Механізм забезпечення збалансованого використання земель у контексті просторового розвитку територій» (номер державної реєстрації 0121U108080), виконуваної в Львівському національному університеті природокористування.

Практичне значення результатів дослідження. Авторські пропозиції щодо зонування земель на основі ландшафтного планування як екологічного каркасу ефективного розвитку землекористування територіальних громад та землепорядного планування за типами (підтипами) земель знайшли своє практичне застосування у ДП Львівський науково-дослідний та проєктний інститут землеустрою (довідка № 251 від 19.03.2025р.) при формуванні комплексних планів просторового розвитку територіальних громад.

Одержані дисертантом результати щодо формування елементів еколого-рекреаційного кластера функціонального зонування земель науково-дослідного землекористування, пропозиції щодо організації нетрадиційного землекористування та заходів щодо збереження цінних природних територій, правового режиму їх використання, охорони та відтворення використовуються у науково-дослідній та господарській діяльності Інституту сільського господарства Карпатського регіону Національної академії аграрних наук України (довідка № 329 від 21 березня 2025 р.).

Результати досліджень використовуються у навчальному процесі кафедри землеустрою на факультеті землепорядкування та інфраструктурного розвитку Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького при викладанні навчальної дисципліни «Землепорядне проектування». Зокрема, впроваджено методичний підхід поєднання еколого-ландшафтного та землепорядного планування, а також методику визначення інтегрального показника оцінки ефективності інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад (акт № б/н від 7 березня 2025 р.).

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях. Основні наукові положення та результати дисертації опубліковано в 8 наукових працях, з яких 3 – у виданнях, включених до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України; 5 – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. У дисертаційній роботі Занчука О.С. відсутні порушення академічної доброчесності. У дослідженні повною мірою дотримуються вимоги щодо посилань на літературні джерела та джерела статистичної інформації. Використання ідей, результатів та текстів інших авторів містить посилання на відповідне джерело інформації.

Дискусійні положення та зауваження по роботі. Позитивно оцінюючи науковий рівень підготовки дисертаційної роботи, необхідно звернути увагу на окремі недоліки та дискусійні положення представленого дослідження:

1. Потребують додаткового обґрунтування та розкриття структура прийняття рішень інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад (рис. 1.5., с. 54). Адже не зрозуміло, які «показники впливу» формують кожну із складових інтегрального планування, а також як тип (підтипи) землекористування та вибраний метод використання враховується при цьому. Також потребує пояснення одночасне використання у схемі таких термінів як «інтегроване планування» та «інтегральне планування».

2. Потребує суттєвого розширення «Технологія розроблення геоінформаційних карт-планів інтегрованих цілей розвитку землекористування територіальних громад» (рис. 1.10., с. 71). На нашу думку, представлений підхід враховує лише особливості ландшафтного планування, залишаючи поза увагою складові землевпорядного планування.

3. Автор у роботі для визначення інтегрального показника територіального утворення пропонує 4 етап, який полягає у візуалізації отриманих результатів зонування шляхом створення картограми з використанням ГІС-системи з можливістю створення реляційної бази дани (с. 126). Однак, в роботі його не розкриває.

4. Здобувач для підвищення капіталізації сільськогосподарського землекористування фермерських та селянських господарств рекомендує сільськогосподарський нетрадиційний підтип землекористування, а саме органічне землеробство, вирощування нішевих культур. Однак, не пропонує конкретні кроки їх реалізації, зважаючи на складність впровадження органічного землеробства та вирощування нішевих культур (с. 154).

5. Автор для визначення інтегрального індексу планувальних рішень (Інт.пл.) щодо розвитку землекористування пропонує враховувати індекс екологічної стабільності землекористування, індекс економічної стійкості землекористування, а також індекс соціальної стійкості землекористування (с. 161). Виходячи з цього, виникає необхідність термінологічного уточнення понять «стабільність землекористування» та «стійкість землекористування».

6. У висновку 3 до третього розділу наведена лише констатація вибору об'єктів дослідження. На нашу думку, у цьому висновку потрібно було вказати чим саме обґрунтований цей вибір. Зокрема, розкрити особливості територіального розміщення, а також навести аналіз виявлених проблем, які перешкоджають розвитку землекористування визначених територій (с. 173).

Поряд з тим, наведені зауваження мають окремий характер, тому не знижують достатньо високий науковий рівень дисертаційної роботи і не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок. Дисертація Занчука Олександра Степановича на тему: «Еколого-економічні основи інтегрованого планування розвитку землекористування територіальних громад» за своїм науковим рівнем, практичною цінністю, новизною, дотриманням академічної доброчесності, достовірністю результатів, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» (05 «Соціальні та поведінкові науки»).

ОПОНЕНТ:

**Професор кафедри кадастру територій
Національного університету
«Львівська політехніка»,
доктор економічних наук, професор**

Роман КУРИЛЬЦІВ

Підпис Романа КУРИЛЬЦІВА засвідчую:

**Проректор
Національного університету
«Львівська політехніка»**

Микола ЛОГОЙДА

25 липня 2025 року